

Slovensko potrebuje viac sebavedomia

(2000)

Na nedávnych majstrovstvách sveta v hokeji sme síce nedosiahli zlato, ale po ich skončení sme si povedali, že aj striebro je úspech. Mimochodom, naše striebro za úspech považujú všetci. V následných diskusiách sa „nemolestovalo“, hovorilo o tom, čo musíme urobiť, aby nám nabudúce zlato neušlo. Tento príklad zo športu môže slúžiť ako parabola ku všeobecnejšiemu pohľadu nás Slovákov na samých seba. Na naše sebavedomie.

Budúcnosť je totiž vždy komplikovanejšia ako minulosť, pretože nevieme, ako dopadne. O to viac sa musíme zamýšľať nad tým, čo máme urobiť, aby nám zlato neušlo.

Rozoznať problém

Uplynulé storočie môžeme hodnotiť ako úspešné storočie. Ešte na začiatku storočia uhorská vláda oficiálne tvrdila, že slovenského národa niet a na konci storočia nás Európska únia oficiálne prizvala na rokovanie o členstve v Únii „pod vlastnou hviezdíčkou“.

Keď čítame knihy, články a spomienky slovenských politikov 19. a 20. storočia, vidíme, že slovenská politika sa odohráva v úzkom kruhu najmä západného Slovenska. Riešila problémy, ktoré by sme dnes nazvali provinčnými, ale napriek tomu posúvala Slovensko dopredu. Slovenskí politici v minulosti riešili regionálne problémy,

ale riešili ich spôsobom a podľa princípov, ktoré zasadili regionálne problémy do širšieho rámca a posunuli celé Slovensko dopredu.

Slovenská politika sa bude musieť vo veku globalizácie zaoberať globálnymi problémami, ale bude ich musieť riešiť tak, aby ich riešenie posunulo Slovensko dopredu. Bude to vyžadovať schopnosť vidieť Slovensko v širších súvislostiach. Ako krajinu, či ako kontinentálny región, ale s nezameniteľnou identitou a nezanedbateľným prínosom pre celok.

(Ne)možnosť problém pomenovať

Hneď za schopnosťou rozoznať problémy krajiny nasleduje možnosť ich verejne pomenovať. Požadovať takúto možnosť desať rokov po páde komunizmu sa môže zdať zbytočné – veď samozrejme žiadna cenzúra neexistuje. Ale ak má informácia o riešení problému naozaj problém riešiť, nesmie byť zatlačená do obskúrnosti. V spoločnosti sa nesmie vytvoriť atmosféra, v ktorej sa o niečom nepatrí hovoriť. Nesmie sa vytvoriť atmosféra, v ktorej by bol ten, čo „o tom“ hovorí, opečiatkovaný ako „persona non grata“. Alebo aspoň podozrivý z vybočenia z politickej korektnosti. Napokon za informáciou o riešení problému musí stáť politická sila schopná následne riešenie problému presadiť v praxi.

Tieto zdanlivo abstraktné princípy majú pre prax hlboký význam. Nebohý Milan Šimečka starší v knihe *Obnovenie poriadku* predpovedal komunistom, že vyhodením ľudí so slobodným duchom z pozícií v rámci normalizácie sa Komunistická strana sama zbavila schopnosti pomenovať problémy a navrhnuť ich riešenie. O necelých dvadsať rokov sa to komunistom naozaj vypomstilo. Maďarská historiografia má pôsobivé state o tom, ako sa po rakúsko-uhorskom vyrovaní v minulom storočí vytvorila v Maďarsku atmosféra, v ktorej nebolo možné slobodne hovoriť o skutočných problémoch vtedajšej maďarskej spoločnosti. Taká spoločenská atmosféra pris-

pela k tomu, že Uhorsko (Maďarsko) išlo bezhlavo do 1. svetovej vojny a do zániku Uhorska.

Pomery v Európe sú dnes ďaleko priaznivejšie, ako boli kedykoľvek doteraz a aj Slovensko je v priaznivejšej situácii, ako bolo kedykoľvek doteraz. To nás však neoslobodzuje od povinnosti obzerať sa okolo seba, pomenovávať problémy, ktoré vidíme, a podľa možnosti ich v predstihu riešiť.

Kto a čo ponúka?

Na Slovensku máme tendenciu mechanicky preberať postoje a riešenia zo zahraničia. Raz z Východu, inokedy zo Západu. Každý pokus o zohľadnenie domácich pomerov máme tendenciu oznámovať ako zradu na oných v minulosti formulovaných ideáloch. Medzi takéto pojmy patrí pravica a ľavica.

V západnej Európe už ťažko rozoznať pravicu a ľavicu. Vo sfére ekonomickej politiky predbehli britskí labouristi svojich konkurentov konzervatívcoov takpovediac sprava. V Izraeli sa pravica a ľavica už líšia iba prístupom k mierovému procesu a v Nemecku iba tradične väčším úspechom ľavice v médiách. Tradičné predstavy o pravici a ľavici už neplatia ani len na privatizáciu.

Za Moravčíkovej vlády v roku 1994 chcela SDL privatizovať niektoré veľké podniky, naopak KDH to pre krátkosť času nechcelo. Za súčasnej vlády sa celá koalícia zhodla, že privatizovať treba, ale to ešte neznamená, že všetko treba privatizovať hneď a zaraz. Z hľadiska záujmov celého národného hospodárstva Slovenska je vhodné niektoré podniky, napr. Transpetrol, privatizovať až neskôr, a to za dôkladne pripravených a presne vymedzených podmienok. Keď niektorí presadzujú privatizáciu za každú cenu a netrápia sa s racionálnou argumentáciou, človek nevie, či je to ideologická slepota alebo jednoducho služba niektorým lobistickým skupinám.

Istá podobnosť existuje aj pri postoji k deblokáciám. Zdravý sedliacky rozum hovorí, že je v záujme Slovenska deblokovať čo najviac

na nákup tovarov, ktoré aj tak potrebujeme. Deblokované peniaze sú naše a je to akoby čistý prínos do štátneho rozpočtu. Čuduj sa svete, na Slovensku sa nájdu ľudia, ktorí by niektoré deblokácie najradšej znemožnili. Tridsaťpercentná nezamestnanosť v časti okresov východného Slovenska ich vôbec netrápi. A práve takéto okresy by mohli pomocou deblokácií získať nejaké pracovné miesta.

Téma Rusko

Ďalšou „nehodnou“ témou je vzťah k Rusku. Prezident Clinton nedávno povedal, že kľúčom k európskej politike je Rusko. Britský predseda vlády by rád zaujal miesto sprostredkovateľa medzi Ruskom a USA. Európska únia organizuje osobitné stretnutie s V. Putinom a ruskou vládou. Pri tomto všetkom nikto v západnej Európe nemá pochybnosti o orientácii USA, Veľkej Británie, či Európskej únie. Ani západní novinári...

My máme s Rusmi príbuzný jazyk, máme s Ruskom rozsiahle hospodárske styky (a záujem na tom, aby boli ešte rozsiahlejšie) a Rusko nás na medzinárodnej scéne podporilo v rôznych diplomatických drobnostiach. Napriek tomu pre niektorých našich novinárov a nielen novinárov je Rusko jednoducho tabu. Niektorí naši trubadúri otvorenej spoločnosti by neváhali jednostranne otvoriť Slovensko zahraničnej konkurencii, ale každá zmienka o využívaní rovnakých prístupov k Rusku, aké uplatňujú západné štáty, ich privádza do tranzu. Jednostranné a úplne zbytočné zužovanie manévrovacieho priestoru pre slovenskú politiku ich netrápi.

Len aby bolo jasné: o našom smerovaní do západných štruktúr niet najmenších pochybností, je o tom celonárodná zhoda. A ja s tým súhlasím.

O EÚ a o NATO

Aj o smerovaní Slovenska do Európskej únie vládne celonárodná zhoda. Rokovania o našom členstve sa začali celkom dobre a z našej strany by mohli byť naozaj uzavreté za dva-tri roky. Nemôžeme však zatvárať oči pred tým, že Európska únia neustále oddaluje termíny prijatia nových členov. Nemôžeme ich zatvárať ani pred tým, že v krajinách Európskej únie sústavne klesá podpora verejnosti pre prijatie nových členov. Európska únia zatiaľ nebola schopná zmeniť svoje vnútorné usporiadanie tak, aby mohla prijať nových členov. To všetko neznamena, aby sme sa vzdali svojej snahy o členstvo v Európskej únii. Ale asi by sme mali venovať rovnakú pozornosť utužovaniu spolupráce s našimi susedmi, prípade ďalšími krajinami a vytvárať blok, ktorý by s Európskou úniou rokoval pevnejším spôsobom.

Ešte tabuizovanejšou témou je naše členstvo v NATO. S výnimkou SNS majú všetky politické strany v programe členstvo Slovenska v NATO. Spolupráca slovenskej armády s NATO sa rozvíja celkom dobre. Naše jednotky sa zlúčili na viacerých mierotvorných misiách pod vedením NATO. V programe Partnerstvo pre mier sme patrili medzi najaktívnejších účastníkov. Opäť si však nemôžeme zatvárať oči pred tým, že finančné požiadavky na členstvo v NATO sa neustále zvyšujú a možno ich nebudeme vládať uniesť.

Sú aj ďalšie témy, o ktorých sa nesmelo hovoriť. Napríklad po tom, čo Európska únia ohlásila, že si vybuduje vlastnú vojenskú silu, sa množia zo Spojených štátov nesúhlasné hlasy. Rozdielne názory medzi Európou a USA v otázkach vojenskej organizácie nie sú zatiaľ dramatické, ale stále sa prehľbujú. Ak sa USA rozhodnú pre vybudovanie vlastného protiraketového štítu, Európa sa ocitne v strategicky rozdielnom postavení oproti USA. Nakoľko ďalšie kolo rozširovania NATO prichádza do úvahy v roku 2002, všetky tieto otázky môžu dovedty nadobudnúť ešte väčšiu váhu. Sme pripravení ich verejne pomenovať a hľadať riešenie zodpovedajúce našim národným záujmom?

Inou témou je misia NATO v Kosove. Misia, ktorá trvá už vyše roka, zatiaľ nemá realistické politické riešenie. Návrh v americkom Kongrese na stanovenie dátumu stiahnutia amerického kontingentu z Kosova zatiaľ neprešiel, ale čo ak – povedzme za rok – prejde? Ďalším logickým krokom by bola nejaká forma uznania samostatnosti Kosova. Povedzme si otvorene, že pre Slovensko by bol takýto krok neprijateľný. Územná integrita Juhoslávie je pre nás axiómou a nevyhnutnou podmienkou našej účasti na operácii v Kosove. Je na Slovensku, teraz a tu spoločenská atmosféra, ktorá umožňuje slobodnú diskusiu o takýchto témach?

Pri tom sú to témy, ktoré sa bezprostredne dotýkajú našich národných záujmov.

Potrebuje štandardnosť

Vytvorenie spoločenskej atmosféry, ktorá umožní pomenovanie problémov a slobodnú diskusiu o ich najlepšom riešení, je ďalšou časťou úlohy. Ďalšou časťou úlohy je vytvorenie spoločenského a najmä politického prostredia, ktoré umožní dohodnuté riešenia aj presadiť. Pevné politické prostredie vytvárajú predovšetkým pevné politické strany. Politické strany, ktoré sú vybudované okolo jasnej idey, jasného a overeného členstva, jasných stanov. U nás sa pre takéto strany vžilo označenie štandardné strany.

Nastáva tu však istý paradox. Tie isté kruhy, ktoré na jednej strane volajú po štandardných stranách, na druhej strane vytvárajú fetiš okolo neštandardných strán. Samozrejme – v neštandardných situáciách sú možné neštandardné postupy. Zodpovední politici by sa však mali vždy snažiť o štandardizovanie politických situácií a v tejto súvislosti aj o štandardizovanie politických strán. Čo je to za sila politického prostredia, keď sa niektorí – aj ďaleko od volieb – obávajú štandardizácie politických strán? Možno sa boja odhalenia, že ich strana nemá v sebe žiadnu jednotiacu myšlienku. Ešte nejaký čas sa s tým dá žiť, ale nezabúdajme, že štandardné politické prostredie je silnejšie prostredie.

Slovenská slabosť

Slabosť slovenskej politickej scény súvisí s jej malosťou a jej malosť súvisí s jej polarizáciou. Je v dlhodobom záujme Slovenska, aby sa polarizácia slovenskej politickej scény zmiernila. Niektoré rozhodnutia, napr. strategickú sanáciu sociálneho systému, možno urobiť len na základe aspoň obmedzenej komunikácie medzi vládou a opozíciou. Tak to robia napr. v Nemecku. Taká komunikácia doteraz neexistuje z viacerých dôvodov.

Keď človek počúva prejavy mnohých opozičných poslancov (predovšetkým z HZDS) v parlamente – a to k rozličným otázkam – ťažko v nich nájsť čo len náznak konštruktívnosti v záujme Slovenska.

Vážnym problémom pri nadviazaní komunikácie medzi súčasnou koalíciou a opozíciou je aj neschopnosť opozície urobiť akúkoľvek sebareflexiu, pokiaľ ide o porušovania zákonov v dobe ich vlády. Na tomto mieste treba povedať, že polarizáciu politickej scény nemožno prekonať na základe akejsi tolerancie k porušovaniu zákonov. Na základe akejsi „hrubej čiary za minulosťou“. Ti, ktorí sú dôvodne podozriví, že v minulých rokoch spáchali trestné činy, musia ísť pred súd. Akýmsi symbolom nezákonnosti z minulých rokov sa stal Ivan Lexa. Nuž, Ivan Lexa musí ísť pred súd a nezávislý súd rozhodne o jeho vine alebo nevine.

Zmierňovanie polarizácie vyžaduje spravidla väčšiu iniciatívu od silnejšieho. Tým je v súčasnosti vládna koalícia. Vládna koalícia by mohla uvažovať o krokoch, ktoré by polarizáciu zmenšili. Za súčasného stavu je to skôr iluzórne; ale programy strán pre budúce parlamentné voľby by mali zohľadňovať aj tento záujem Slovenska. Voliči rozhodnú, či budú viac podporovať strany, ktoré budú hlásať konfrontáciu, alebo strany, ktoré budú hlásať zblížovanie sa pri presadzovaní národných záujmov.

Výzva pre Slovensko

Slovensko urobilo za desať rokov od pádu komunizmu obrovský pokrok. Napriek všetkým hospodárskym ťažkostiam naše mestá a dediny sú neporovnateľne krajšie ako pred desiatimi rokmi. Slovensko sa čoraz viac zaraďuje do medzinárodnej delby práce a už aj u nás sa vyrábajú výrobky svetovej úrovne. Naše medzinárodné postavenie je pevné. Ústavný systém preukázal svoju pevnosť práve pri viacnásobných zmenách vlády, a to aj za krízových okolností.

Máme byť na čo hrdí a potrebujeme byť hrdí, pretože len hrdí občania dokážu pokojne a racionálne riešiť svoje problémy a nezaťažovať iných. Sebavedomí občania dokážu správne pomenovať každý spoločenský problém a na základe správneho spoločenského pomenovania ho aj vyriešiť.

Slovensko slobodných a sebavedomých občanov s demokratickým systémom bude úspešné aj v budúcom storočí. Taká je výzva pre slobodných občanov slobodného Slovenska.

Národná obroda, 5. júla 2000

1920

1920

The business conditions in 1920 were characterized by a general depression. The volume of business was at a low ebb, and the prices of many commodities were falling. The demand for goods was weak, and the production of many industries was curtailed. The government was faced with a large deficit, and the Federal Reserve Bank was struggling to maintain the gold standard. The stock market was in a state of panic, and many investors had lost their savings. The overall economic situation was bleak, and the country was in a state of economic crisis.

The business conditions in 1920 were characterized by a general depression. The volume of business was at a low ebb, and the prices of many commodities were falling. The demand for goods was weak, and the production of many industries was curtailed. The government was faced with a large deficit, and the Federal Reserve Bank was struggling to maintain the gold standard. The stock market was in a state of panic, and many investors had lost their savings. The overall economic situation was bleak, and the country was in a state of economic crisis.